

God praksis for universelt utformede dokumenter

Sluttrapport

Prosjektnavn:	God praksis for universelt utformede dokumenter: kompetanse overføring til brukere med nedsatt funksjonsevne
Prosjektperiode:	12.05.2016 – 31.12.2016
Skrevet av:	Magne Lunde
Sist oppdatert:	23.12.2016

MediaLT
Jerikoveien 22
1067 Oslo
Tlf: 21538010
E-post: info@medialt.no
www.medialt.no

Prosjektet ble støttet av:

NAV Hjelpemidler og tilrettelegging

Innhold

1	Bakgrunn	3
2	Beskrivelse av gjennomført arbeid.....	3
2.1	Utvikle kurs og tilgjengelig kursmateriell	3
2.2	Gjennomføre to kurs	4
2.3	Informasjons spredning.....	4
2.4	Evaluere nytten av kurset.....	5
3	Avsluttende kommentarer	5
	Referanser	7

1 Bakgrunn

Funksjonshemmede (spesielt sterkt synshemmede) opplever ofte at det er problematisk å få tilgang til viktige dokumenter på jobb. Dette skyldes at dokumentene er utformet på en måte som gjør dem tidkrevende og vanskelig å lese, og i noen tilfeller er innholdet helt utilgjengelig. Det er imidlertid fullt mulig å lage dokumenter som fungerer godt for folk med forskjellige forutsetninger og behov. Med dette som utgangspunkt var hovedmålet i dette prosjektet å gi funksjonshemmede kunnskap om god praksis for universell utforming av dokumenter, slik at de var i stand til å videreformidle denne kunnskapen på egen arbeidsplass.

Hovedmålet omfattet følgende delmål:

- I. Utvikle kurs og tilgjengelig kursmateriell.
- II. Gjennomføre to kurs.
- III. Hjelp hver kursdeltaker til å spre informasjon om god dokument utforming på sitt arbeidssted.
- IV. Evaluere nytten av kurset.

2 Beskrivelse av gjennomført arbeid

Nedenfor redegjøres det for gjennomført arbeid.

2.1 Utvikle kurs og tilgjengelig kursmateriell

Innholdet i kurset er definert i en fagplan[1]. Arbeidet med fagplanen ble basert på følgende kilder:

- Boka Gode dokumenter, universelt utformet[2].
- Vår øvrige kursvirksomhet på fagområdet.
- Systematisering av MediaLTs erfaringer og kunnskap: MediaLT har arbeidet med opplæring av funksjonshemmede helt siden oppstarten i 1999, og gjennomført flere prosjekter om temaet.

På grunnlag av fagplanen ble deretter et opplæringsmateriell og et kursprogram utarbeidet. Opplæringsmaterialet og kurset ble tilpasset funksjonshemmedes forutsetninger og behov. For eksempel ble det inkludert mer detaljerte forklaringer av dokumentformat, struktur og utforming. Framgangsmåter ble skrevet for både mus og tastatur.

2.2 Gjennomføre to kurs

Informasjon til aktuelle testdeltakere ble spredd via informasjonskanalene til funksjonshemmedes organisasjoner, Universell og MediaLT. Ut fra dette ble åtte kursdeltakere valgt; fire deltakere i hvert kurs. Kursene hadde en varighet på to dager. Dette til sammenligning med vårt standard kurs på området, som gjennomføres på en halv dag. Varigheten ble forlenget, for å inkludere tilpasningene av fagstoffet til funksjonshemmedes forutsetninger og behov. Bruk av IKT er mer krevende for funksjonshemmede. Blant annet på grunn av bruk av datatekniske hjelpemidler og fordi programvaren ikke er universelt utformet. Erfaringen med kurs for funksjonshemmede viser dessuten at antall kurs deltakere bør begrenses, og vi la derfor kun opp til fire deltakere pr. kurs.

I utvalget av deltakere la vi vekt på at de måtte beherske Office. Det vil si at de måtte være vant til å bruke Microsoft Office på sin arbeidsplass. Vi anså at denne grunn kompetansen måtte være på plass, hvis de skulle få ønsket utbytte av kurset.

Kursene ble gjennomført sensommeren 2016. To deltakere meldte forfall til kurs nummer 2. Den ene samme dag som kurset startet og den andre til dag 2 av kurset. På grunn av at forfallene kom så seint, var det ikke mulig å erstatte personene med to nye deltakere. Totalt deltok derfor seks personer med nedsatt funksjonsevne i de to kursene.

Synshemmede var i stort flertall blant søkerne til kursene. Dette er naturlig, fordi synshemmede er den gruppen som møter på de fleste og største problemene når det gjelder manglende tilgjengelighet til dokumenter. Synshemmede ble derfor også prioritert, og seks av de åtte personene som fikk kursplass hadde nedsatt syn. De to andre hadde sterkt nedsatt hørsel. Begge hørselshemmede meldte forfall, slik at vi sto igjen med seks synshemmede deltakere.

2.3 Informasjons spredning

Deltakerne fikk tilbud om oppfølging i etterkant av kurset. De kunne kontakte oss på e-post og telefon, for å få bistand i sin kommunikasjon med ansatte på egen arbeidsplass om tilgjengelige dokumenter. Oppfølgingen inneholdt også et tilbud til kursdeltakernes arbeidsplass om et kurs i universell utforming av dokumenter. For å tydeliggjøre bistanden, utarbeidet vi et informasjonskriv om kurset og oppfølgingen, som kursdeltakerne kunne levere på egen arbeidsplass.

Kursdeltakerne benyttet seg i liten grad av tilbudet om oppfølging. Det var også liten interesse for kurstilbudet på arbeidsplassene, selv om kurset var gratis. Kun to av arbeidsplassene benyttet seg av dette tilbudet. I evalueringen tok vi opp med kursdeltakerne hvorfor oppfølgingsmulighetene i så liten grad ble brukt, og årsakene til dette behandles derfor i neste underkapittel (2.4 Evaluere nytten av kurset).

2.4 Evaluere nytten av kurset

Et telefonintervju ble gjennomført med hver av deltakerne i desember 2016. Resultatene fra telefonintervjuene er beskrevet i rapporten Brukererfaringer med kompetansespredning om universelt utformede dokumenter[3].

Alle seks kurs deltakerne var godt fornøyd med både undervisningen og innholdet på kurset. De mener at kurset er godt egnet til å ruste funksjonshemmede til å bli ambassadører på egen arbeidsplass. Det krever imidlertid at de selv har tilstrekkelig kompetanse til å nyttiggjøre seg undervisningen. Noe flere av deltakerne mente de manglet. Noe som også fikk konsekvenser for oppfølgingen i etterkant. Manglende kompetanse hos dem selv gjorde at de verken hadde tilstrekkelig forutsetninger eller kapasitet til å følge opp slik de ønsket. Et aspekt av dette var også oppfølgingsperiodens varighet, som enkelte mente ble altfor knapp. Det satte et for stort press på dem. Den fremste effekten av kurset ble dermed deres egen evnen til å produsere universelt utformede dokumenter.

Generelt sett opplevde deltakerne at det var liten interesse for kurs på arbeidsplassen deres. Dette til tross for at kurset var gratis. Kun ved to av arbeidsplassene ble derfor kurs gjennomført. Deltakerne peker på to hoved forklaringer til hvorfor interessen var så liten:

- Manglende forståelse for viktigheten av universelt utformede dokumenter.
- Kapasitets problemer på arbeidsplassen.

Flere av deltakerne gir uttrykk for at de er forundret over den manglende interessen.

Tilbakemeldingene fra de to kursdeltakerne der det ble avholdt kurs var gode. De mener at kursinnholdet var godt tilpasset arbeidsplassens behov, og at det ble et godt samspill mellom kursdeltakerne og kursholderne.

Alle mener at kurset bør etableres som et varig tilbud, men flertallet er usikre på hvordan det bør organiseres og finansieres. En peker på NAV, mens en annen ser det som et arbeidsgiver ansvar. De mener at kurset vil bidra til å holde funksjonshemmede i arbeid, og gjøre dem til mer effektive arbeidstakere.

3 Avsluttende kommentarer

I utvalget av deltakere la vi vekt på at de måtte beherske Office. Vi anså at denne grunnkompetansen måtte være på plass, hvis de skulle få ønsket utbytte av kurset. Til tross for at vi vektla disse kompetanse kravene i utlysningen av kursene, viste evalueringen at kompetansen var mangelfull hos flere av deltakerne. Videre at dette fikk negativ innvirkning på deltakernes utbytte av kurset og deres gjennomslagskraft.

Vi baserte oss i stor grad på søkerne egne vurderinger om kunnskap og kompetanse. Noe vi av erfaring fra tidligere opplæring visste kunne være mangelfull, men innenfor dette prosjektets rammer var det ikke mulig å gå mer systematisk til verks. I en eventuell varig drift bør det legges inn ressurser til en kartlegging av søkerne kompetanse. Et verktøy som kan anvendes, er kartleggingsverktøyet vi utviklet i Jobbklar-prosjektet[4].

For oss har prosjektet vært en ny påminnelse om behovene for tilstrekkelig IKT-opplæring av funksjonshemmede generelt og synshemmede spesielt. Behov som det blant annet er redegjort for i Jobbklar prosjektet[4]. Mye tyder derfor på at myndighetene må starte med å sørge for en tilstrekkelig grunn opplæring av funksjonshemmede i bruk av kontor programmer, før kurs av den typen vi har gjennomført i dette prosjektet vil ha den tiltenkte effekten.

Samtidig viser evalueringen at de som i utgangspunktet hadde best IKT-kompetanse, også fikk lite gjennomslag. Flere av kurs deltakerne peker på at oppfølgingsperioden burde ha vært lengre, fordi det tar tid å arbeide med slike endrings prosesser. Vi er enig at universell utforming må arbeides med over tid, men likevel er vår vurdering at tiden var tilstrekkelig til å få satt i gang prosesser som i enden ville gi resultater. En slik effekt så vi kun på en av arbeidsplassene, der kurs deltakeren fikk gjennomslag som førte til økt kompetanse om fagfeltet på arbeidsplassen, og en vilje til å følge opp med nye kurs. Det er alltid også en fare at kunnskapen går i glemmeboka, dersom ting strekker ut i tid og hvis ikke kompetansen tas i bruk relativt kort tid etter en kursdeltakelse.

Universell utforming av dokumenter er ikke lovpålagt, slik for eksempel universell utforming av læremidler og nettsider er. Vi tror dette kan være en del av forklaringen på den manglende viljen og interessen deltakerne opplevde fra arbeidsplassenes side. Det er derfor grunn til å tro at et lovkrav om universell utforming av dokumenter vil gi funksjonshemmede drahjelp i arbeid med å få gjennomslag på egen arbeidsplass. Dette taler i så fall for en utvidelse av loven til også å omfatte universell utforming av dokumenter.

Selv om alle kurs deltakerne tar til orde for å etablere dette som et varig kurs tilbud, tror vi derfor ikke tiden helt er inne for dette ennå. Først bør det arbeides mer systematisk med å sikre funksjonshemmede tilstrekkelig grunn opplæring, og parallelt bør det arbeides med å få gjennomslag for et lovpålagt krav om universell utforming av dokumenter. Tilbakemeldingene fra kurs deltakerne viser imidlertid at et slikt kurs på sikt vil kunne bidra positivt til universell utforming av dokumenter.

Referanser

[1] Fagplanen:

<http://www.medialt.no/dokumenter-og-lenker/1322.aspx>

[2] Tollefsen, Morten

Gode dokumenter, universelt utformet. Universitetsforlaget, Oslo 2015

[3] Rapporten Brukererfaringer med kompetansespredning om universelt utformede dokumenter:

<http://www.medialt.no/dokumenter-og-lenker/1322.aspx>

[4] Nettsidene til Jobbklar prosjektet:

<http://www.medialt.no/jobbklar/1232.aspx>